

Klenovské

noviny

M e s a č n í k o b c e K l e n o v e c

V. ročník

Číslo 8/2008

klenovskenoviny@klenovec.sk

Zdarma

Odkaz vypálených obcí

Po prechode Slovenského národného povstania na partizánsky boj v horách vystupňovali fašisti potlačovateľské opatrenia a

násilnosti voči povstaleckým vojakom, partizánom a odbojárom, ako aj obyvateľom na Slovensku. Represálie hitlerovských okupan-

tov z tohto obdobia nemajú obdobu v dejinách ľudstva. Ich beštialita a porušovanie medzinárodných dohôd a ľudských práv zanechali

Spomienková slávnosť v Kališti

Z obsahu:

- sociálny podnik v Klenovci
- osobné spomienky na SNP
- pravidelné rubriky
- aktuálny
- pol'ovnícke príhody
- prvé víťazstvo futbalistov

bolestné stopy v mnohých rodinách.

Veľa hrôzy prežili aj obyvatelia Klenovca. Fašistov znepokojovala partizánska činnosť, ktorá z klenovských vrchov zasahovala do širokého okolia. Nemecké komando vyhlásilo Klenovec v decembri 1944 za partizánsku obec a odsúdilo ju na úplnú likvidáciu.

Počas razie 31. decembra 1944 zohňali fašisti v skorých ranných hodinách všetkých obyvateľov obce do kultúrneho domu, kostola a obecného domu.

(pokračovanie na str. 2)

Zasadalo obecné zastupiteľstvo

Vo štvrtok 28. augusta sa v zasedačke Obecného úradu v Klenovci uskutočnilo riadne zasadnutie obecného zastupiteľstva, ktoré viedol starosta obce JUDr. Pavel Struhár. Podľa schváleného programu skontroloval plnenie uznesenia a informoval prítomných poslancov o činnosti obecného úradu od posledného zasadnutia obecného zastupiteľstva, pričom sa zameral, okrem iného, na prípravu projektov rekonštrukcie námestia

a príslahých ciest v hodnote 30 miliónov korún a na vytvorenie neziskovej organizácie Gemerský sociálny podnik so sídlom v Klenovci. O hlavných aktivitách projektu tejto neziskovej organizácie, ktorý sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia bližšie všetkých členov obecného zastupiteľstva oboznámil riaditeľ podniku Milan Stieranka. Keďže jed-

nou z jeho činností budú aj aktivity na zachovanie tradičných remesiel, zároveň predložil žiadosť na odkúpenie budovy na Ulici 9. mája 691, ktorá podľa štúdie bola určená práve na takúto činnosť. Poslanci po zvážení žiadosti súhlasili s jej odpredaním.

Medzi hlavné body rokovania patrili aj správy o pripravenosti Základnej školy Vladimíra Mináča, ktorú predniesol jej riaditeľ Ján Roman a Materskej školy

Karola Pajera, ktorú prezentovala zástupkyňa riaditeľky Anna Koldrásová na školský rok 2008/2009. V súvislosti so začiatkom nového školského roka bolo obecným zastupiteľstvom schválené aj Všeobecne záväzné nariadenie o rozhodovaní o výške príspevku a spôsobe platby na čiastočnú úhradu nákladov v školách a školských zariadeniach v zriaďovateľskej pôsobnosti obce Klenovec.

(pokračovanie na str. 2)

Udialo sa ...

***31. júla** sa v Hnúšti uskutočnilo rokovanie starostov regiónu ohľadom riešenia problémov pre zachovanie zdravotných služieb Nemocnice v Hnúšti, na ktorom sa zúčastnil starosta obce JUDr. Pavel Struhár.

***8. augusta** sa zástupkyňa starostu Mgr. Blážena Hrušková, riaditeľ Kultúrneho strediska v Klenovci Jaroslav Zvara a Bc. Stanislava Zvarová zúčastnili v Kokave nad Rimavicou na vernisáži prác klenovského košíkára Ondreja Bartu.

***9. augusta** sa starosta obce JUDr. Pavel Struhár zúčastnil v Kokave nad Rimavicou na Festivale tradičnej kultúry Koliesko 2008.

***15. augusta** na Obecnom úrade v Klenovci rokovala zástupkyňa starostu Mgr. Blážena Hrušková s Ing. architektom Jozefom Smidom ohľadom vypracovania realizačného projektu Domu remesiel v Klenovci.

***15. augusta** sa starosta obce JUDr. Pavel Struhár zúčastnil v Banskej Bystrici na konferencii o tragédii a spoločných osudoch vypálených obcí v rokoch 1944 – 1945 na území Slovenska pod názvom Vypálené obce žijú...

***22. augusta** sa na Obecnom úrade v Klenovci uskutočnilo stretnutie starostu obce JUDr. Pavla Struhára s predstaviteľmi organizácie STAR, na ktorom sa rokovalo o príprave projektu riešenia rekonštrukcie centra obce.

***29. augusta** sa starosta obce JUDr. Pavel Struhár zúčastnil v Banskej Bystrici na Celoslovenských oslavách Slovenského národného povstania.

***2. septembra** sa na Námestí Karola Salvu uskutočnila pietna spomienka na Slovenské národné povstanie, počas ktorej bol v areáli Základnej školy Vladimíra Mináča zasadnený ovocný stromček, ktorý symbolizuje prepojenie vypálených obcí v rokoch 1944 – 1945, a ktorý z Kališťa priniesol starosta obce JUDr. Pavel Struhár.

(bh)

(dokončenie zo str. 1)

Účastníkov odboja proti fašizmu prezradil špión Antek (vlastným menom Anton Vazač), ktorý sa votrel do partizánskych radov. Z nastúpených chlapov na dvore hostinca potravinového družstva vybral 38 mužov.

Podobnú akciu uskutočnili hitlerovci vo vrchoch – na Laze, Pradidove, Cisárskom, Babinej a na Poľane. Prehliadli všetky kolešne a čo sa im hodilo zhabali. Obyvateľov samôt zhromaždili na Ráztočnom, kde ich stráži. Zo zaistených vybral Antek 11 účastníkov odboja.

Vojaci počas razie zapálili hospodárske budovy a obytný dom Michala Lichanca na Grúni, kde bol evakuovaný Revolučný okresný národný výbor z Hnúšte a okresný výbor KSS. V tom istom čase iná fašistická skupina zapálila dom Eugena Mrázika na Poľane, v ktorom ošetrovali ťažko raneného partizána

Hrob partizána Nikolaja Lautša na klenovskej Poľane

Nikolaja Lautša. Ten sa po vystrieľaní nábojov zo svojej pištole zastrelil.

Fašisti plánovali zničenie celej obce, ktorú chceli vypáliť. Od tohto činu ich odhovoril farár Pavel Slosiarik a Vladimír Sivák z Bratislavy, ktorý bol tlmočníkom veliteľa razie.

Na Slovensku je 101 obcí vypálených počas fašistických represálií roku 1944 a 1945 (nie počas bojov – tých je oveľa viac). Z najznámejších obcí spomenieme napríklad Tokajik, Baláže, Kalište, Ostrý Grúň, Kľak a Skýcov. Podobných obcí je v Európe, kde vyčíňal fašizmus, veľa – na Ukrajine, v Bielorusku, Poľsku, v Čechách a na Morave, vo Francúzsku, Taliansku, Grécku a v Juhoslávii.

Vypálené obce sa spojili do celoeurópskeho hnutia, ktoré ešte nezaniklo, aj keď už uplynulo viac ako šesťdesiat rokov. Jeho myšlienky sú stále aktuálne. Koncom 20. storočia sa

podobné represálie odohrali na Balkáne po rozpade Juhoslávie.

V sobotu 16. augusta t. r. sa na Kališti, ktoré je národnou kultúrnou pamiatkou uskutočnila spomienková slávnosť, počas ktorej starostovia z vypálených obcí na Slovensku, medzi ktoré patrí aj Klenovec, zasadili v ovocnom sade stromčeky, aby oživil Kalište.

Jeden stromček z tohto sadu doniesol do Klenovca starosta JUDr. Pavel Struhár. Počas osláv 64. výročia Slovenského národného povstania 2. septembra 2008 ho zasadili v areáli Základnej školy Vladimíra Mináča, aby občanom a žiakom školy, ako aj budúcim generáciám pripomínal smutné udalosti z prelomu rokov 1944 a 1945 a spojil Klenovec s vypálenými obcami na Slovensku a v Európe.

(mo)

Sad života

Starosta obce JUDr. Pavel Struhár zasadil na Kališti za obec Klenovec ovocný stromček, aby tak spoločne s ďalšími starostami obcí, ktoré boli v rokoch 1944 – 1945 vypálené, symbolicky vrátili život do Kališťa vytvorením Sadu života. Toto podujatie s názvom Stretnutie generácií sa konalo pod záštitou predsedu vlády SR Róberta Fica a predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Milana Murgaša. Klenovskú organizáciu Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov na tomto stretnutí reprezentovala jej predsedníčka Júlia Segečová.

(bh)

Zasadalo obecné zastupiteľstvo

(dokončenie zo str. 1)

O súčasnom stave a ďalších možnostiach likvidácie tuhého komunálneho odpadu informoval manažér predaja firmy Brantner Miloš Lesko, pričom uviedol, že v obci Klenovec v mesiacoch január až august 2008 bolo

zlikvidovaných 23,13 ton druhotných surovín, z toho plastov 4,65 ton, skla 12,68 ton, papiera a lepenky 5,80 ton.

Poslanci obecného zastupiteľstva v závere rokovania zoberali na vedomie Správu o kontrolách v mesiaci júl,

ktorú predložil hlavný kontrolór obce Martin Bobrovský a na základe pripomienky poslankyne Mgr. Zlaty Kaštanovej schválili poplatok 50 korún za využívanie viacúčelového ihriska pre žiakov a študentov stredných a vysokých škôl.

(bh)

V zime na klenovských vrchoch

Zo spomienok Milady Čajkovej - Repášovej

Vyrastala som v rodine obchodníka Jána Repáša. Rodičia nás vychovávali v demokratickom duchu, vstúpili nám lásku k vlasti a viedli k pravde a spravodlivosti. Preto bolo prirodzené, že v rokoch 2. svetovej vojny sme sa zapojili do boja proti fašizmu. V období Slovenského národného povstania otec bol organizátorom odboja nielen v obci, ale v celom regióne. Bratia boli partizáni – Janko bol ťažko ranený v bojoch o Martin a Paľka fašisti zajali a zvyšok vojny prežil v koncentračnom tábore.

Pred povstaním

V tom čase som mala sedemnášť rokov. Chápala som, o čo ide. Otec aj mňa zapájal do ilegálnej činnosti. Nemala som nič proti tomu. Ochotne som pomáhala Aničke Englerovej, ktorá bola členkou občianskej ilegálnej skupiny. Starala sa o ľudí, ktorí boli prenasledovaní a potrebovali pomoc, ubytovanie a pod.

Dvakrát som bola na Havrilove u Aničkinej sestry, ktorá v dome na samote schovávala ilegálneho pracovníka JU-Dr. Igora Daxnera s manželkou Klaudiou. Niesli sme im potraviny a iné veci. Išli sme cez vrchy päť hodín. Vyhýbali sme sa ľuďom a usadlostiam.

Druhýkrát som išla sama v noci na Paľove jamu nad Rovňami, lebo Anička nemohla ísť. Bolo treba premiestniť Ing. Alojza Randáka. Ten ma tam čakal pod lesom s Paľkom Laudárom. Paľko nám ukázal cestu na Havrilovo. Aj teraz nám trvala skoro päť hodín. Domov som sa vrátila cez Utekáč.

Z tohto obdobia si spomínam na jednu významnú udalosť, ktorá sa odohrala pár dní pred vyhlásením povstania na susednom dvore u Tomov. Tu bývala učiteľka Zuzuľka Repášová. Vo svojom byte v tom čase skrývala Dr. Igora Daxnera. V nedeľu večer sa sem začali schádzať chlapi z dediny – nakoniec ich bola celá stovka. Na výzvu štábného kapitána I. Daxnera zložili prisahu, v ktorej sľúbili, že budú bojovať proti fašizmu až do úplného víťazstva.

Boli to prví povstaleckí vojaci a partizáni v Klenovci. Ich rady sa po začatí povstania rozrástli.

Ústup do hôr

September a začiatok októbra roku 1944 bol v našej obci pokojný. Boje sa začali 19. októbra pri Rimavskej Bani. Naši vojaci tri dni

v jednej izbe. Tu sa ukrýval aj ďalší Žid, zubný lekár, ktorý mal so sebou vítačku na zuby a pomohol každému, kto požiadal o ošetrovanie. Našu skupinu, ktorá sa tu schovávala, tvorilo aj s otcom deväť osôb – mama, brat Janko, zotavujúci sa po zranení, Jankov kamarát Miško Podoba z Veľkých Ostratic, taktiež zranený,

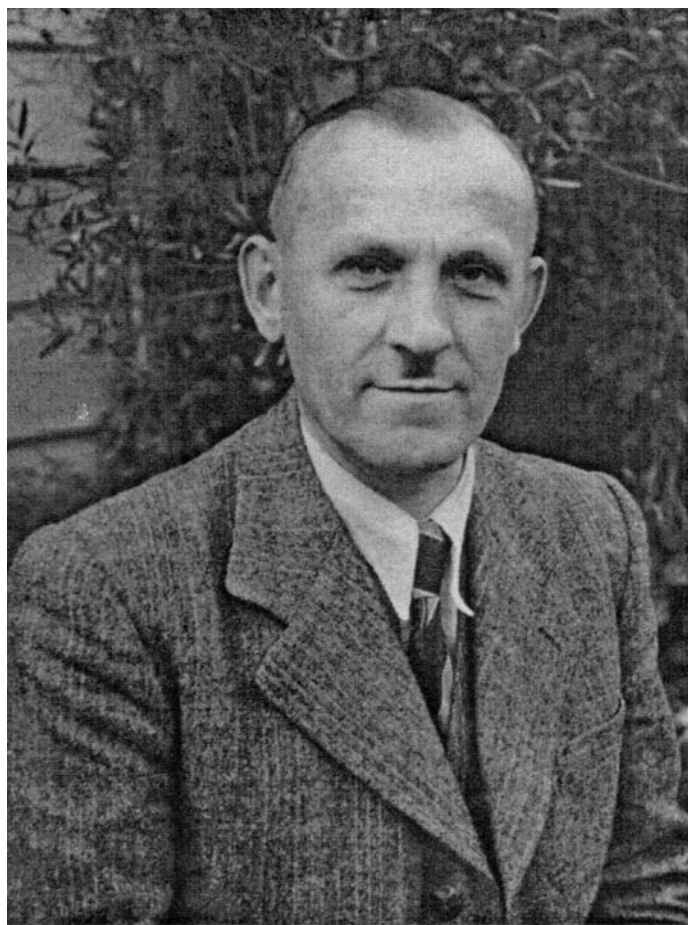
urobil pričnu, na ktorej sme spávali. Cez deň sme sa vonku nemohli ukazovať. Dni sme si krátili hraním kariet a rozpráváním. Celkom náhodou sa v tejto chalupe stretla Zuzuľka so svojou bývalou láskou z Lučencu – s inžinierom Krátkym. Raz k nám prišiel v súkenných nohaviciach a kabaniči. Potom chodieval každý druhý deň na dve hodiny.

V chalupe nás navštevovali aj partizáni. Previazali si rany a odišli. Potraviny sme pre nich nemali, ale ani nič nepýtali, len zdravotnícky materiál na ošetrovanie.

Nemecká razia

Na Silvestra ráno o šiestej hodine sme sa zobudili na streľbu. Rýchlo sme sa obliekli a čakali, čo sa bude diať. Na protiľahlom svahu sme videli horieť chalupu. Bol tam ubytovaný okresný výbor KSS a revolučný národný výbor aj s ochrancami. Na šťastie sa vysťahovali deň predtým. Aj na druhej strane poľany horelo celé gazdovstvo. Tu sa schovával ranený partizán. Bol to inžinier Nikolaj Lautas, Rumun alebo Juhoslován. Na šťastie mal pri sebe zbraň, ktorú mu dal môj otec, a tou sa zastrelil.

(pokračovanie na str. 5)

Ján Repáš

odolávali nemeckej presile. Po páde Tisovca však museli zo svojich pozícií ustúpiť.

Po prelome frontu skoro všetko obyvateľstvo evakovalo do gazdovských usadlostí na vrchy. Báli sa, že do dediny prídu nemeckí vojaci. Našu rodinu prichýlili Láskovci pod Veprom, ktorí bývali v údolí pri ceste. Mali dvoch synov a jednu dcéru. Jedného syna – Paľka – mali na fronte kdesi na východe a nemali o ňom žiadne správy. Druhý syn sa v tom čase ešte nevrátil z povstania.

Okrem nás Láskovci schovávali mladú židovskú rodinu s malým dieťaťom. Bývali

Češka Máňa Horínová, farchavá Slovenka z Juho-slávie, otcov brat Paľko, Zuzuľka a ja.

Jeseň v tom pamätnom roku 1944 bola nemilosrdná. Stále pršalo a skoro prišla zima. Spávali sme v senniku nad drevárňou. Otca sme málokedy videli. Chodil na schôdze alebo vozil potraviny, partizánov aj civilov. O tom, čo robí a kam chodí, nám nepovedal. Len od ľudí, čo sa zastavili u Láskovcov, sme sa čo-to dozvedeli.

Neskôr nám otec našiel inú chalupu na Poľane. Bola maličká, ale blízko hory. Bola v nej pec. Otec nám

O autorke

Milada Čajková, rodená Repášová (1927) – po vyučení pracovala v súkromnom obchode v Klenovci a Rimavskej Sobote. Po vydaní za banského inžiniera Jána Čajku z Hrlice (zomrel

roku 2003) sa presťahovala do Prievidze. Má jednu dcéru. Je dôchodkyňa a členka SZPB. Zaoberá sa písaním spomienok z obdobia vojny.

Chovateľom králikov

Tvorivá činnosť chovateľa
(dokončenie z minulého čísla)

Chovateľ, ktorý si zaujímal zošľachtovať určité plemeno, musí dokonale poznať plemenné znaky ale aj to, v čom je podmienenosť ich stability alebo variability. Zvieratá, ktoré majú vážne nedostatky v plemenných znakoch, nemajú šancu, aby dali lepšie alebo ideálne potomstvo, a to ani v kombinácii s ideálnym rodičovským partnerom. Môže nastať niekoľko situácií. Získa sa potomstvo s podpriemer- nými plemennými znakmi alebo druhá možnosť – časť potomstva je podpriemerná (3/4) a zvyšok je po dokonalejšom rodičovi. Takéto všeobecne platné skutočnosti v prenášaní znakov opodstatňujú potrebu prísneho plemenného výberu potomstva, ale aj pri zostavovaní rodičovských kombinácií. Metóda prísnej selekcie, uskutočňovaná v rade niekoľkých generácií za sebou, s dobrou znalosťou prenášania znakov vedie k zákonitému úspechu. Najvyšším stupňom chovateľskej tvorivej činnosti je tvorba nových plemien. Predpokla-

dom úspešného zvládnutia sú poznatky a požiadavky predchádzajúcich stupňov, ku ktorým navyše pristupuje znalosť genetiky, najmä dedičnosti tých znakov, ktoré sú predmetom šľachtenia pri novom plemene. A dedičnosť znakov nie je taká jednoduchá, pretože sa vždy vyskytuje vzájomná väzba na ďalšie znaky, ktoré sa do programu šľachtenia takpovediac nehodia. Chovateľ – šľachtiteľ, musí vedieť ako sa takýto znak, ktorý chce zafixovať u potomstva stabilizuje. To znamená, že musí ovládať veľmi chŕlostivé zákutia príbuzenskej plemenitby, ktorú na upevnenie znaku musí použiť. Z uvedeného vyplýva, že je rozdiel medzi veľkosťou vkladu tvorivej práce jednotlivých chovateľov a nie všetkých možno označovať za šľachtiteľov alebo zošľachtovateľov. Najväčší predpoklad dosiahnuť dobré výsledky v chove, v udržiavaní, zošľachtovaní a prípadne aj šľachtení plemien majú vnímaví a pozorní chovatelia, u ktorých sa vytvoril osobitný vzťah k chovaným zvieratám.

Rudolf Kaštan

Z kuchyne našich starých mám

August a september sú mesiace, kedy príroda začína dýchať blížiacou sa jeseňou a voňať dozrievajúcim ovocím. Tak ako v minulosti naši predkovia, tak aj my dnes využívame dary našich záhrad na prípravu rôznych jedál, aj keď spôsob ich prípravy sa určite rokmi mení. Toto obdobie je ako stvorené na zužitkovanie v Klenovci obľúbených tmavých modrých sliviek – „pipok“. Jednu možnosť nám ponúkla Zuzana Medvedová, ktorá z nich pripravuje veľmi jednoduché slivkové guľky. Komu toto sladké jedlo zachutí, nemusí čakať do ďalšieho leta, pretože čerstvé slivky môže nahradiť kedykoľvek slivkovým alebo marhuľovým kompótom, prípadne tvrdším slivkovým lekvárom.

Slivkové guľky

„Na prípravu slivkových guľiek potrebujeme asi pol kila hrubej múky, ktorú osolíme a zalejeme vriacou

vodou. Vody dáme toľko, aby sme mohli robiť guľky. Cesto najskôr miešame v miske a potom ho dáme na lopár a dobre vymiesime. Takto vypracované cesto vyvaľkáme na hrúbku asi pol centimetra a nakrájame, primerane k veľkosti sliviek, štvorčeky, na ktoré poukladáme celé slivky „pipky“ alebo „lúpanky“, zabalíme ich do cesta a v dlaniach vytvárame guľky. Takto pripravené guľky dáme variť do vriacej vody. Keď vyplávajú na povrch, necháme ich ešte povariť a vyberieme na tanier. Hotové guľky posypeme makom, práškovým cukrom a polejeme roztopeným maslom. Keď chceme, aby boli slivkové guľky lepšie, rozkrojíme ich a ešte raz pridáme mak a maslo.“

Zuzana Medvedová ešte pripomenula, že toto staré klenovské jedlo ju naučila pripravovať pani Adela Dobrovoľná, ktorá istý čas v Klenovci žila.

(bh)

September

Mesiace september je charakteristický začiatkom nového školského roku. Na záhradke sa už začína zberové obdobie. Počasie ohlasuje koniec leta. Pripravujeme sa na zber a uloženie ovocia na zimu vyčistením uložných priestorov. Bežná ale účinná je dezinfekcia stien haseným vápnom, vápenatým mliekom. Pokračujeme vo výsadbe jahôd a odstraňovaní vyrodnených výhonov malín. Koncom mesiaca začíname s výsadbou ovocných stromkov a okrasných kríkov. Pozornosť venujeme veľkosti jamy, hlavne pri chudobnejších pôdach je prospešné narušenie celistvosti zeminy. Pri výsadbe je potrebné dokonale poliatie stromkov, lebo po príchode mrazov sa nám voda už ku koreňom nedostane. Marhuľe a broskyne sadíme radšej na jar, lebo potrebujú vodu aj v zime. Potrebujeme

Okienko záhradkára

so strihaním živých plotov. Prevzdušňujeme trávnik a zakladáme nové trávniky. Do konca mesiaca ukončíme zber plodovej zeleniny a fazule. Pripravujeme pôdu na jesennú výsadbu cesnaku. Vyčistíme a pripravíme na zimu jazierka a nádoby s vodou.

Dokončenie z minulého čísla

Viac opatrnosti je potrebné venovať obrábaniu pôdy, pretože korene dule sú plytko pod jej povrchom. V zime pri holomrazoch sa doporučuje zakryť pôdu čačinou alebo iným podobným materiálom. Dula má len málo škodcov a chorôb. Z chorôb by sa mohla objaviť monilóza alebo múčnatka. Tu je v prípade zistenia potrebné použiť ochranné postrekky. Zo škodcov by sa mohol

vyskytnúť obaľovač jablčný, méra hrušková a vlnačka krvavá. Všetko sú to druhy škodcov vyskytujúcich sa na jabloniach alebo hruškách. Zber plodov sa robí neskoro v jeseň, obvyčajne až koncom októbra. Plody nie sú náchylné na opadávanie a ani na otláčenie. Majú špecifickú chuť, tak že ich rýchlo rozpoznáme. V zložení vyniká najmä vysoký obsah pektínu a to až 1,8% v sušine. Plody dule nám predstavujú veľmi hodnotnú surovinu pre všetky druhy domácich výrobkov. V domácnosti ju môžeme spracovať podobne ako jablká alebo hrušky. Môžeme ju usušiť, aj keď je pomerne tvrdá pri krájaní štiepok. Veľmi chutné sú dulové kompóty, alebo ich zmesi s iným ovocím. Pri výrobe kompótov sa musia pred nakladaním do

pohárov ešte uvariť aby boli mäkké. Môžeme si z nich pripraviť dulový mušt, dulovo-jablkový rôsol, marmeládu, ale aj dulového víno. Podobne môžeme spracovať aj plody dulovca, ktorý sa pestuje ako okrasný ker. Už v dávnej minulosti sa plody dule používali aj v ľudovom liečiteľstve. Pripravovali z nich čaje proti bolestiam hrdla, proti žalúdočným ťažkostiam a hnačkám. Rozdrvené semená sa používali na prípravu chladivých slizovitých obkladov na poranenia, zápaly kĺbov a popraskané prsty. Sliz sa používal aj ako kloktadlo. Plody silno a príjemne voňajú, preto si ich ľudia kladli do miestností, kde sa zdržiavali. V minulosti plnili funkciu aromatických sprejov. Ukladali si ich do skriň medzi šaty lebo odpudzovali šatové mole.

Jaroslav Jáchim st.

Študentské divadlo

V posledných rokoch (1925-1928 – pozn. red.) ochotnícka činnosť v Klenovci ochabla. Divadlo sa už nehráva tak často ako predtým. Preto sme sa my – študenti – rozhodli, že na koniec prázdnin zahráme divadlo.

V stredu 8. augusta sme sa zišli v obecnom dome, aby sme sa poradili, čo vybrať, akú hru zvoliť. Pán správca Ján Moncoľ navrhol Chudobnú rodinu od Boženy Slančíkovej – Timravy, ktorá sa nám všetkým páčila.

Hneď sme začali uvažovať, ako obsadíme jednotlivé úlohy.

„Problém budú asi dievčatá... Či budeme mať toľko

osôb na obsadenie ženských úloh?“ povedal ktosi.

Nakoniec sa to podarilo vyriešiť. Budem hrať Vlá Vozára. O dva dni sme mali prvú čítaciu skúšku, ale bez režiséra. Opravovali sme sa navzájom.

Na ďalších skúškach sa ukázalo, že chýba autorita. Preto sme zavolali pána správcu. Skúšali sme každý večer. Po niekoľkých dňoch sme už ovládali texty naspamäť. Začali sme skúšať na javisku. Pán správca nás usmerňoval, ale od dievčat nevyžadoval toľko ako od chlapcov.

Ako prídavok k divadelnej hre sme si nakoniec vybrali

veselohru Pacientky od Lito-merického. Rýchlo sme ju nacvičili a začali sme zháňať rekvizity a kostýmy. Premiéra sa blížila. Bolo treba upraviť javisko a poriadit' sálu.

Pozvánky sme vytlačili na litografe. Lístky som urobil u Balázika. Hodne mi pomohol.

Premiéra bola v nedeľu 26. augusta večer 1928. Mal som požičané čierne šaty, bielu košeľu, pinč na hlavu a dlhý zimník. Vyzeral som vo svojej úlohe dobre.

Divadlo sa nám celkom vydarilo. Balázik často „plával“, nepridržiaval sa textu a pridával hodne sprostých slov. Lichanec bol lepší, aj

keď niečo z textu vynechal, nebolo to poznať. Jolanka Zúriková tiež urobila sem-tam chybu.

Hra sa skončila pred polnocou. Potom bola tanečná zábava. Zišla sa na nej dobrá spoločnosť – pán správca Moncoľ s manželkou, doktor Pavel Engler so ženou a ďalší. Všetci sa dobre bavili.

Tančil som čardáš so slečnou Didoferovou. Dlhšie som sa rozprával s novým četníkom Pápaym. Je to Slovak, čo treba zvlášť privítať. Mal službu na zábave. Tá trvala až do piatej hodiny ráno.

Ján Tomo
Z denníka študenta, 1928

Spomienka na klenovských Židov

Klenovské noviny uverejnili v poslednom čísle záslužný článok Mgr. Kolomana Zúrika *Spomienka na klenovských Židov*. V záujme zachovania historickej pravdy aj v našej obci, považujem za potrebné niektoré uvádzané údaje poopraviť, upresniť a rozšíriť.

Okrem spomínaných rodín Fabianovcov, Kleinovcov, Löwyovcov, Rubinsteinovcov a Goldstückerovcov usadil sa v Klenovci aj istý Finkelstein. Prišiel z Podkarpatskej Rusi po jej obsadení horthyovským Maďarskom. Bol jediný Žid, ktorý nemal obchod a pracoval manuálne na stavbe cesty Klenovec – Hnúšťa. (Ako sa vtedy hovorilo „na cestách“.) Mal jedinú dcéru Magdu, ktorá prežila koncentračný tábor a po vojne sa vrátila na Slovensko. Vydala sa za bývalého partizána z Utekáča, pracovala v Lučenci a neskôr bola vedúcou staničného bufetu v Jesenskom, kde som mal možnosť s ňou niekoľkokrát hovoriť. Je zaujímavé, že klenovská židovská komunita Finkelsteinovcov akosi medzi seba neprijala, čo mi potvrdila aj samotná Magda. Židovská komunita bola rôznorodá aj vo vzťahu k miestnemu obyvateľstvu. Časť z nej, najmä Herman Klein a Löwyho synovia sa zblížili s miest-

nymi ľuďmi, ostatní, ktorí medzi sebou komunikovali hlavne po nemecky, boli uzavretejší.

Z rodiny Löwyovcov sa z koncentračného tábora zachránila nielen Lila, ale aj jej sestra Gizela. Táto sa po návrate z koncentračného tábora vydala a vysťahovala sa do Izraela. Zachránil sa aj jej brat Laco, ktorý po klenovskej protizidovskej manifestácii ušiel na klenovské vrchy. Až do konca vojny sa ukrýval v rôznych lokalitách slovenských hôr, kde presne, zistiť sa doteraz nepodarilo. Tiež sa vysťahoval do Izraela. Tretia dcéra Löwyovcov, Klára, odišla ešte za ČSR do Izraela. Nie je však známy osud synov Oskára a Zola. O priateľskom vzťahu s obyvateľstvom svedčí aj to, že práve Zolo, najstarší zo súrodencov, bol brankárom novozaloženého športového klubu ŠK Klenovec.

Herman Klein mal dve dcéry Šárikú a Etelu. Všetci zahynuli v koncentračnom tábore. Max Fabian mal nielen obchod so zmiešaným tovarom, ale aj krčmu, výčap. Mali jedinú dcéru Aničku. Všetci zahynuli v koncentračnom tábore. Po ich odvlečení do pracovného tábora v Novákoch ich obchod, ako aj obchod Kleinovcov boli ari-zované.

Dr. Ľubomír Moncoľ

V zime na klenovských vrchoch

(dokončenie zo str. 3)

Nemeckí vojaci v to ráno prišli aj k nám. Vyhnali nás z chalupy. Pred nás postavili guľomety. Vojaci prehľadali chalupu, senník a kolešňu. Nič nenašli. Potom nás odvieďli na Ráztočné, kde sústredili zajatcov z Poľany. Zavreli nás do stodoly. Večer nás premiestnili do chlieva, ktorý celú noc stráži.

Ráno nás vyhnali na dvor a rozkázali, aby chlapi nastúpili pred nemeckých dôstojníkov. Medzi nimi bol aj Antek, partizán – zradca, ktorý mal na svedomí celú akciu. Za nimi sme stáli my – ženy a deti. Vojak zo zoznamu čítal mená chlapcov. Prvým dvom, ktorých vyvolal, dal nemecký dôstojník zaucho. Potom vyvolal môjho otca. Tiež dostal zaucho. Postavila som sa pred nemeckého dôstojníka a nenávisť sa pozrela na neho. Ešte vyvolal môjho brata Janka, ale tomu už facku nedali.

Ostatných chlapcov prepustili. Otca posadili do nákladného auta. Nevedeli sme, kde ho odviezli. Mysleli sme si, že chceli, aby im ukázal, kde sú schované zbrane, alebo že ho išli zastreliť. Potom nás prepustili. Vrátili sme sa na Poľanu.

Mama sa neskôr dozvedela, že dôstojník a traja vojaci išli s mojim otcom na Poľanu do nejakej chalupy, kde bol župný inšpektor HG Ján Moncoľ, riaditeľ školy v Klenovci, a Samuel Engler, slovenský vyšší dôstojník v civile, ktorí sa snažili neme-

kého dôstojníka prehovoriť, aby otca pustil, že nie je partizán, ale obchodník a bryndziar, ktorý chodí po vrchoch nakupovať syr. To sa im aj podarilo. Otec sa vrátil do chalupy, ale cez deň sa zdržiaval v hore, kde sa spolu s ostatnými chlapmi ukrýval.

Situácia sa priostreje

O niekoľko dní sa mama, keď išla od susedov, stretla s nemeckou hliadkou. Medzi vojakmi bol sudetský Nemec, ktorý jej povedal, že odpoludnia prídu pre dievčatá vojaci. Rýchlo sme sa poobliekali (Zuzulka, Máňa a ja) a ponáhľali sme sa do Klenovca ku starému otcovi. Tak sme sa zachránili. Nemci skutočne pred večerom prišli a všade nás hľadali.

Chlapcov, ktorých na Ráztočnom zadržali, vrátane môjho brata Janka, odvieďli vojaci do Klenovca. Na druhý deň ich odtransportovali do Hnúšte. Odtiaľ ich previezli do Banskej Bystrice. Nemohli sme pochopiť, že Antek je taký zradca! Našej mame sa podarilo Janka z transportu vyslobodiť.

Povstanie nás stálo veľa zdravia a spôsobilo nám mnoho materiálnych strát. Mój otec pre odboj urobil veľa. Venoval sa mu na úkor rodiny, zdravia a majetku. Keď si žiadal „dvestopäťdesiatpäťku“, z Prahy mu odpísali, že to bola jeho vlastenecká povinnosť a nedostal žiadne uznanie a ani odškodnenie.

Milada Čajková

Korist' veľkých šeliem

V niektorých slovenských poľovníckych revíroch sa dodnes zachovali pomerne početné stavy najväčších dravých šeliem. Niet sa čo diviť, sú neodmysliteľnou súčasťou takých lokalít, k akým patrí aj Slovenské rudohorie a v rámci neho predovšetkým Klenovský Vepor. Preto v oblasti bežne evidujeme škody na včelstvách, domácich zvieratách i na divo žijúcej zveri, spôsobené medveďom, vlkom, rysom. Tieto škody hodnotí komisia, obvykle vymenovaná okresným alebo oblastným lesným úradom.

Od konca sedemdesiatych rokov minulého storočia som bol i ja členom takejto komisie. Ako profesionálny lesník som dosť často mal iný názor na jej verdikty. Najmä išlo o názorové rozdiely v určovaní šelmy, ktorá škodu spôsobila. Vedel som rozoznať „rukopis“ šelmy, ktorá sa hostila na strhnutej zveri, alebo na kadáveri, dosť často aj zámerne nachystanom. Členovia komisie sa obvyčajne „zhodli“ na medveďom páchatelovi, prípadne túlavých psoch. Nechceli uveriť, že do lokality sa vrátil vlk alebo aj rys. Preto sa dosť ľahko získalo povolenie na odstrel medveďa. V režijnom revíri Bánovo sa z tohto titulu mohli uloviť dva kusy. Napriek tomu som sa začal problému venovať bližšie a na vlastnú päsť. Vtedy sa vnadilo aj na živočíšnu potravu, nebolo to ešte zakázané, ale aj na tekutú alebo suchú melasu s prímiesou ovsa. Dosť často sa na vnadidlá podávala aj sušená jarabina vtáčia.

Na kadáveroch koňa alebo kravy som si všimol, čo medveď konzumuje ako prvé, a ako vie dokonale sfahovať kožu mŕtveho zvierata bez toho, aby ju trhal. Strávil som veľa nocí neďaleko salašov a všimol som si správanie sa strážnych psov. Postupne som rozoznal, že reagovali inak keď bol pri salaši medveď, a inak, keď bol vlk. Podľa stôp som začal sledovať aj pohyb šeliem, rozsah ich lovného teritória, spôsob načínania koristi, odtrhania súst a tak ďalej. Podľa zlámaných väzov a chrbtice strhnutej jalovice som hneď vedel, že ide o medveďa. Tento maškrtník

ako prvé konzumoval vnútornosti, a to najskôr z brucha a potom z hrudníka.

Lenže medvede sa zameriaval aj na včelstvá, kde škody z roka na rok stúpali. Ako všežravec nepohrdol nijakou potravou. Pri „oberaní“ ovocia často poškodil čerešne, jablone i hrušky k veľkej nevôli lazníkov. Keď sme raticovú zver prikrmovali kukuricou a silážou, mohli sme si byť istí, že sa priživí i medveď. Napokon, prečo nie? Aspoň dá pokoj zdroju mäsitej potravy. A v prípade, že skonzumoval zvyšky

aj na tom, či je pri potrave iba sám, alebo či je tam celá svorka. Svorka trhá korisť už zaživa, aby sa jedincovi ušiel čo najväčší kus. Poznal som to po krvavej stope strhnutej zveri. Bola postriekaná krvou a poznačená vytrhávanou srstou. Vlk sa snažil obeť znemožniť pohyb aj prehryznutím šliach a zavesením sa na krk. Všimol som si dier po očných zuboch vlkov.

Po nasýtení si uspokojené vlky značkovali lovné teritórium močom a trusom, v ktorom som našiel veľa srsti

tenších ako má vlk. Konzumuje výhradne svalovinu, a to predovšetkým zo stehien. Je to pre rysa typické. Na bočných partiách koristi zanecháva hlboké zárezy od ostrých pazúr. Keď sa nasýti, zvykne korisť ukryť pod sneh alebo pod listie. Robí to najmä rysica, keď priuča mláďatá loviť. Trus rysa ťažko možno nájsť, zahrabáva ho tak, ako väčšina mačkovitých šeliem. Jeho prítomnosť prezrádzajú škrabance na kmeňoch stromov. V ovčích salašoch robí minimálne škody. Ak predsa len nejaké, tak si vie odniesť

Najväčšia šelma našich hôr

vlčej hostiny, mu nemožno nič vyčítať.

Vlčia svorka môže v košiároch narobiť veľké škody, a pokiaľ je väčšia, tak aj škody na divej zveri v samotnom revíri. Strážne psy pri košiároch boli veľmi hlasité, ak sa priblížil medveď. Ak však prišli vlky, psy boli potichu. Ani slovenský čuvač nebol výnimkou. Čakal som, že sa vlkov nezľakne. Bol poriadne agresívny, ale keď prišli, stíchol, ľahol si na zem a zdvihol sa až keď vlky odišli.

I vlk načína korisť na bruchu, ale vzápätí konzumuje veľa svaloviny na lopatkách, stehnách a rebrách. Záleží

alebo vlny. Práve podľa toho som mohol určiť čo strhli a porovnať to s ponosami pastierov alebo majiteľov. Tieto stopy a miesta lovu som preveroval aj v zimnom období. Boli ešte zrozumiteľnejšie. Keďže vlk má tupé pazúry, nezanecháva na koristi škrabance. Pri „obhliadke“ koristi je veľmi opatrný a vytrvalý. Často dokáže pozorovať košiar aj celý týždeň. Ak sa mu napokon nepodari lovať v košiari, nájde si novú príležitosť na pastve. To je pre neho výhodnejšie.

Rys usmrcuje svoju korisť zahryznutím sa do jej krku. Poznať to možno podľa dielok po jeho očných zuboch,

kozľa alebo jahňa. Vo svojom lovnom teritóriu nestrpí lišku a pokiaľ ju pri prenasledovaní dostihne, strhne ju, ale ju nekonzumuje.

Komisie, ktoré sa škodám spôsobovaným veľkými šelmami venujú dnes, sú už o niektoré skúsenosti bohatšie a vo svojich verdiktoch zdržanlivejšie. Aj keď v nich už nepracujem, pozorovaniu správania sa šeliem v Klenovskom Vepri sa venujem stále. Pretože aj po viacročných skúsenostiach viem, že knihu prírody prečítať celú nemožno, a tak sa z nej i naďalej priučam.

Anton Poláčik

člen výboru PZ Klenovec

ŠPORTOVÉ OKIENKO

Prvé víťazstvo futbalistov

Nový ročník futbalových súťaží očakávali fanúšikovia tohto športu s miernym optimizmom. Do určitej miery k nemu oprávňovali nie najhoršie výkony futbalistov v príprave, najmä na domácom Memoriáli Pavla Slatinského. Po troch úvodných kolách s bilanciou tri prehry, jeden vsietený (z penalty) a štrnásť inkasovaných gólov sa mužstvo dospelých ocitlo na poslednom mieste tabuľky a schladilo optimistické očakávania. Verme, že prvé domáce víťazstvo pomôže mužstvu obnoviť nalomenú sebadôveru a prinesie aj zlepšenie výsledkov.

Ešte v horšej situácii sa ocitli dorastenci, ktorí sú po štyroch kolách bez bodu a s hrozivým skóre 2:20 na poslednom mieste tabuľky. Problémom dorastencov zrejme bude úzky hráčsky káder a jeho kvalita, v čom sa odráža malý záujem mládeže o šport. Tejto téme by sme radi venovali na stránkach našich novín viac priestoru a uvítali by sme aj vaše názory a návrhy na zlepšenie súčasného stavu, ktorý nerobí dobré meno klenovskému futbalu a športu vôbec.

Málinec – Klenovec 4:0 (1:0)

Stretnutie sme začali neobojácne a boli sme domácim vyrovnaným súperom. Hra v poli bola vyrovnaná a obaja brankári čelili iba streleckým pokusom spoza šestnástky. V 38. minúte sa domáci ujali vedenia po skákavej strele, ktorá zmiatla nášho brankára. Po inkasovanom góle sme zatlačili súpera, ale aj také šance, ako samostatný nájazd Jáchima na brankára, zostali nevyužitú. V úvode druhého polčasu domáci pridali na dôraze, čo v 55. minúte využili na zvýšenie svojho náskoku na 2:0. Naše mužstvo ani po druhom góle nerezignovalo, vytvorilo si niekoľko sľubných príležitostí, z ktorých sa nám ale nepodarilo vyťažiť góly. V závere domáce mužstvo po spornom pokutovom kope zvýšilo na 3:0 a po chybe našej obrany stanovilo konečný stav stretnutia na 4:0. Výsledok zápasu nezodpovedá obrazu hry, skôr odráža streleckú (ne)efektívnosť našich hráčov pri premieňaní gólových príležitostí.

Klenovec odohral stretnutie v zostave: I. Hruška – Mar. Kubinec, V. Parobek, Vince, M. Parobek, Oláh, Bar-

to, Medveď, Mir. Kubinec, Jáchim, M. Hruška. Striedali Benco a Hrivnák.

Dorast:

Klenovec – Hnúšťa 0:1 (0:1)

Klenovec – Radzovce 1:2 (0:0)

Prvý polčas stretnutia sa niesol v znamení našej

Pokus Medveďa o efektné zakončenie nevyšiel (Klenovec – Lubeník 2:0)

územnej prevahy. Výsledkom sústredeného tlaku nášho mužstva bolo aj niekoľko dobrých príležitostí. Opäť sa ale prejavila naša slabá strelecká potencia a gól sme nedokázali streliť ani z pokutového kopu, ktorý nepremenil Barto. V druhom polčase hostia hru vyrovnali, našu bránu však naďalej ohrozovali najmä z rýchlych protiútokov. Po jednom z nich sa tvrdou strelou spoza šestnástky ujali vedenia 0:1. Naše mužstvo zvýšilo dôraz a prinútilo súpera k chybám v obrane a z toho rezultujúcich faulov. Po jednom z nich rozhodca nariadil ďalší pokutový kop, ktorý premenil na vyrovnávajúci gól brankár I. Hruška. Keď sa už zdalo, že stretnutie sa skončí remízou, nepozornosťou v obrane sme sa pripravili o zisk prvého bodu v

novom ročníku V. ligy.

Zostava Klenovca: I. Hruška – Benco, Vince, Valent, M. Parobek, Oláh, Medveď, Barto, V. Parobek, Jáchim, M. Hruška. Striedal Hrivnák.

Dorast:

Lučenec „B“ – Klenovec 7:1

chvosta ligovej tabuľky, ktorý v troch zápasoch nestrelil ani jeden gól, sme sa v prvom polčase výraznejšie nepresadili. Hra sa väčšinou odvíjala medzi šestnástkami a nepriniesla vyložené gólové šance ani pre jedno mužstvo. Zmena nastala po prestávke, kedy hneď v úvode druhého polčasu po rohovom kope a následnej skrumáži Jáchim strelil prvý gól nášho mužstva z hry v tejto sezóne. Vzápätí sa dostal do výbornej streleckej pozície M. Hruška, ale jeho strela z hranice pokutového územia si nenašla cestu do súperovej brány. Naše mužstvo pozorne bránilo najtesnejšie vedenie, hostia sa naopak snažili zvrátiť nepriaznivý stav a otvárali svoju obranu pre rýchle protiútoky našich futbalistov. Smoliarske kopacky mal obutý M. Hruška, ktorý spálil v priebehu druhého polčasu niekoľko vyložených šancí. Strelecké šťastie mal na druhej strane Jáchim, keď v závere zápasu poistil naše prvé tohtosezónne víťazstvo svojím druhým gólom.

Stretnutie sme odohrali v zostave: I. Hruška – Radič, Vince, Valent, M. Parobek, Oláh, Barto, Kubinec, V. Parobek, M. Hruška, Medveď. Striedali Jáchim, Mináč.

Dorast:

Hajnáčka – Klenovec 10:0

Tabuľka po 3. kole

1. Veľký Krtíš	3	3	0	0	13:0	9
2. Divín	3	3	0	0	13:3	9
3. Sklabína	3	3	0	0	7:2	9
4. Radzovce	3	3	0	0	5:1	9
5. Gemer	3	2	0	1	5:2	6
6. Málinec	3	1	1	1	7:4	4
7. Dačov Lom	3	1	1	1	6:7	4
8. Tomášovce	3	1	0	2	2:3	3
9. Mýtna	3	1	0	2	3:6	3
10. H. Zalužany	3	0	2	1	2:4	2
11. Nenince	3	0	1	2	2:4	1
12. Lubeník	3	0	1	2	0:5	1
13. Pribelce	3	0	0	3	3:14	0
14. Klenovec	3	0	0	3	1:14	0

Pavel Ďurík/Michal Kňažek

V zápase so súperom z

Vytvorenie Gemerského sociálneho podniku

Gemerský sociálny podnik, n. o. zahájil v mesiaci jún 2008 realizáciu projektu s názvom „Vytvorenie a overenie fungovania sociálneho podniku v okrese Rimavská Sobota“, v rámci sektorového operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia. Projekt je financovaný z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu a spadá pod riadiaci orgán Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny. (www.esf.gov.sk). Cieľom projektu je nájsť efektívny mechanizmus na fungovanie sociálnych podnikov, pilotné overenie založenia a fungovania sociálneho podniku zameraného na znižovanie nezamestnanosti a predchádzanie sociálnemu vylúčeniu, najmä formou ďalšie-

ho vzdelávania, aktiváciou znevýhodnených osôb, reinvestovaním hospodárskych prebytkov do rozvoja udržateľného poskytovania služieb a rozvoja komunity. Na tento účel bol poskytnutý nenávratný finančný príspevok vo výške 98 974 655,- Sk.

K cieľovým skupinám projektu prislúchajú znevýhodnení uchádzači o zamestnanie, a to skupiny absolventov a uchádzači starší ako 50 rokov, zamestnanci sociálneho podniku vrátane stredného a vyššieho manažmentu, osoby hľadajúce si zamestnanie, územná samospráva a partneri sociálneho podniku.

Plánované aktivity:

1. Hlavné aktivity:

- príprava projektu a etablovanie sociálneho podniku,
- vzdelávanie pracovníkov sociálneho podniku a znevýhodnených osôb pre zvýšenie zamestnanosti,
- tvorba pracovných miest v sociálnom podniku,
- vypracovanie odborných analýz,
- vytvorenie partnerstiev.

2. Podporné aktivity:

- riadenie projektu,
- publicita a informovanosť.

V rámci realizácie projektu sa predpokladá spolupráca a vytvorenie 3 partnerstiev sociálneho podniku s úradom práce, podnikmi, MVO a územnou samosprávou ako osôb majúcich prospech

z jeho založenia. Počas realizácie projektu sa predpokladá vytvorenie 300 pracovných miest, z toho 50 v sociálnom podniku a 250 u iných zamestnávateľov spolu s inkubátorom. Okrem toho sa predpokladá zvýšenie zamestnateľnosti prostredníctvom vzdelávania u 720 občanov (spolu bude 900 účastníkov vzdelávania). Projekt umožní overenie zvoleného pilotného mechanizmu, ktorý bude následne reprodukovateľný v iných regiónoch SR.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Milan Stieranka
riaditeľ GSP, n. o.

Pokyny pre občanov

zapojených do separovaného zberu odpadov

1. Plasty - žlté vrecia

Čo to je?

Plastové obaly z nápojov a iných potravín PET fľaše, plastové fľaše od jedlých olejov, obaly od jogurtov, masla, z kozmetiky, plastové fľaše z čistiacich prostriedkov, aviváže, šampónov, krémov, plastové vrecia, obalové fólie, viacvrstvové trvanlivé obaly - tetrapaky od džúsov, mlieka s hliníkovou fóliou, alumíniové plechovky od piva, coly.

Čo v ňom nemôže byť?

Plastové nádoby od motorového oleja, kyselín, lúhov a iných škodlivých látok, znečistené plastové obaly od nebezpečných látok a kyselín, chemikálií a farieb

2. Papier - modré vrecia

Čo to je?

Staré noviny a časopisy, kartónové krabice, papierové vrecia, zošity, knihy, vlnitá lepenka.

Čo v ňom nemôže byť?

Špinavý a mastný papier, voskovaný papier, celofán, staniol, papier s hliníkovou fóliou (od trvanlivého mlieka, cigariet, čokolády, kávy), plienky a hygienické potreby a nesmie byť vlhký!

3. Sklo - do kontajnera určeného na sklo

Čo to je?

Prázdne sklenené fľaše a úlomky skla rôznej farby od alko a nealko nápojov, zaváraninové poháre.

Čo v ňom nemôže byť?

Porcelán, zrkadlá, autosklo, dymové sklo, sklo kombinované s iným materiálom - drôtené sklo, varné sklo (simax), televízne obrazovky, žiarovky a žiarivky, plexisklo, lepené sklo.